

ARTYKUŁ RECENZYJNY

Ewelina Maria Kostrzewska
(Uniwersytet Łódzki)*

HISTORIA ŻYCIORYSAM I PISANA SŁÓW KILKA O TYPOWO-NIETYPOWYM SŁOWNIKU BIOGRAFICZNYM MAŁGORZATY DAJNOWICZ, MARCINA SIEDLECKIEGO, WIESŁAWA WRÓBŁA PT. „SŁOWNIK BIOGRAFICZNY KOBIET KULTURY. BIAŁYSTOK I WOJEWÓDZTWO PODLASKIE”¹

Komplementarność dziejów kobiet i regionów jest wciąż otwartym polem badawczym współczesnej historiografii. Inicjatywy podejmowane w tej mierze w wielu ośrodkach naukowych charakteryzuje zatomizowanie tematyki oraz literatury przedmiotu, a także pograniczność metodologii różnych dyscyplin, implikowana specyfiką regionów². Punktem wspólnym pozostaje wyrosłe na gruncie intelektualnego fermentu w naukach humanistycznych oraz społecznych dążenie do podsumowań stanu badań, projektowania nowych spojrzeń i syntez odpowiadających wyobrażeniom dzisiejszego świata³.

Zadanie to podjęli Autorzy prezentowanego tutaj *Słownika biograficznego*, i całe przedsięwzięcie – moim zdaniem – przeprowadzili w sposób nieomal modelowy. Z dyskusji wybrali interesujące ich propozycje oraz motywy tematyczne, powiązali je z postęпами w nauce, wcześniejszymi i dzisiejszymi własnymi badaniami oraz koncepcjami, w efekcie czego zaproponowali i zrealizowali ciekawy, dobry pomysł *Słownika*, który wprowadza historię kobiet w nurt regionalny. Publikację przygotowali w zespole, o co od kilkunastu lat upominali się specjaliści regionalistyki, a praktykowały od lat 90. XX w. badaczki i badacze dziejów kobiet z różnych środowisk akademickich, skupieni wokół ośrodka

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Katedra Historii Polski XIX wieku, email: ewelina.kostrzewska@uni.lodz.pl.

¹ M. Dajnowicz, M. Siedlecki, W. Wróbel, *Słownik biograficzny kobiet kultury. Białystok i województwo podlaskie*, cz. I, Wydawnictwo Humanica, Białystok 2017, ss. 168.

² Por. Sz. Kozak, *Kobieta w Galicji. Problemy metodologiczne, ich dotychczasowy dorobek i postulaty na przyszłość*, [w:] *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, t. 1, red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaskilniak, Rzeszów 2011, s. 241–257.

³ *Dzieje kobiet w Polsce. Dyskusja wokół przyszłej syntezy*, red. K.A. Makowski, Poznań 2014.

warszawskiego⁴. Nie mniej ważne było i jest nowe, kompleksowe ujęcie dziejów miast i regionów z tematyczną osią społeczeństwa i kultury z przesunięciem w jej stronę punktów ciężkości⁵. Te progresywne tendencje wprowadzane w obydwa obszary badawcze zaowocowały renesansem prac nad prowincjonalizmem z odniesieniami do międzynarodowych ustaleń i kontekstów⁶. Zwrócili na nie uwagę również Autorzy *Słownika*. Trudno w tym miejscu pominąć specyfikę białostockiego ośrodka naukowego, z którym związana jest inicjatywa przygotowania omawianej książki. Powstała przy finansowym współudziale władz miasta, a także Wydziału Historyczno-Socjologicznego Uniwersytetu w Białymstoku oraz funkcjonującego w jego ramach od 2011 r., Instytutu Studiów Kobiety⁷. Dysponuje on własnym wydawnictwem Humanica, pod którego auspicjami ukazała się recenzowana publikacja. Redaktorką naczelną tegoż wydawnictwa oraz autorką koncepcji *Słownika* jest Małgorzata Dajnowicz. Taki sposób organizacji działalności naukowej i współpracy to zapewne atut badań nad problematyką kobiet i regionu, z którym pracą badawczą oraz zawodową związani są Autorzy książki. Sama zaś publikacja wpisuje się w promowany obecnie międzydyscyplinarny, naukowy dialog⁸.

⁴ W latach 1990–2006, ukazało się 9 tomów z serii *Kobieta i...* pod red. A. Żarnowskiej i A. Szwarca.

⁵ Od 2002 r. dyskusje nad nowoczesnym modelem badań regionalnych zainicjowało środowisko historyków poznańskich. Por. *O nowy model historycznych badań regionalnych*, pod red. K.A. Makowskiego, Poznań 2007. Dzisiaj do osi projektowanych opracowań i syntez nie przywiązuje się już aż takiej wagi, ale postulat wyboru motywów tematycznych pozostaje aktualny.

⁶ Prowincjonalizm to przedmiot badań wielu dyscyplin, a sam termin definiowany jest w rozmaitych kontekstach ze wspólną tendencją odchodzenia od pejoratywnych stempli, poszukiwania nowych spojrzeń na wzajemnie dopełniające się we współczesnym świecie centra i prowincje. Por. *Prowincja. Świat. Europa. Polska. Zbiór studiów*, red. M. Ryszkiewicz, Lublin 2007; *Prowincjonalizm w kulturze europejskiej*, pod red. B. Płonki-Syroki i K. Marchel, Wrocław 2010.

⁷ Instytut Studiów Kobiety pozostaje organizacją, która współpracuje z regionalnym, krajowym i międzynarodowym ruchem naukowym. Jego inicjatywy adresowane są do kręgów uniwersyteckich oraz pozaakademickich, zainteresowanych problematyką miejsca kobiet w społeczeństwie, zarówno w historii, jak współcześnie. Działalnością stowarzyszenia kieruje Zarząd, w którym funkcję prezesa pełni M. Dajnowicz.

⁸ Autorkę koncepcji recenzowanego *Słownika* określić należy mianem doświadczonej i znanej historyczki, której zainteresowania badawcze koncentrują się wokół szeroko pojętej historii regionalnej oraz dziejów kobiet. Profesor M. Dajnowicz legitymuje się w tym zakresie pokazanym dorobkiem naukowym. Z kolei dr Marcin Siedlecki jest politologiem i socjologiem pracującym w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Białymstoku oraz Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży. Jego zainteresowania naukowe dotyczą badań nad tożsamością mieszkańców Podlasia oraz historią i kulturą tego regionu. Należy również do współzałożycieli Instytutu Studiów Kobiety i jest członkiem jego Zarządu. Wiesław Wróbel jest historykiem związanym zawodowo z biblioteką Uniwersytetu w Białymstoku, gdzie kieruje działem zbiorów specjalnych. Zajmuje się historią regionalną, w tym przede wszystkim dziejami Białegostoku; jest autorem książek poświęconych przeszłości tego miasta. <http://www.isk.bialystok.pl/index.html>; <https://bg.uwb.edu.pl/> (dostęp: 27.11.2018).

Książkę charakteryzuje bardzo staranna szata graficzna: utrzymane w jednolitej stylistyce czarno-białe portrety i fotografie bohaterek, sztywna okładka z lakierowanymi elementami i kolorowym zdjęciem aktorki filmowej o pseudonimie – Nora Ney. Fotografia międzywojennej celebrytki w stroju odzwierciedlającym rewolucję obyczajową, a reklamującej telefon – atrybut ówczesnej nowoczesności, sugeruje nietradycyjne spojrzenie na kobiety prowincji. Zapowiada też różnorodność ich biografii umocowanych w wielokulturowych klimatach miasta i regionu. Wizerunek niegdysiejszej celebrytki skojarzony z całkowicie współczesnym zwyczajem, jakim jest udział gwiazd srebrnego ekranu w reklamach, przyciągnąć może/ma uwagę czytelników, zachęcić do lektury i kultury nie tylko w jej wysokiej lecz także popularnej odsłonie. Na marginesie pojawia się tutaj wcale nie marginalny problem współczesnej recepcji książek historycznych, szczególnie z zakresu regionalistyki. Ich autorzy stają wobec dylematu pogodzenia naukowych standardów i popularyzacji. Miłośnicy swoich regionów i małych ojczyzn poszukują w nowych publikacjach kulturowego dziedzictwa, a jednocześnie nowego spojrzenia na prowincjonalizm, przełamywania stereotypu zaściankowości, powiązania procesu historycznego z faktografią⁹. Uważam, że Autorzy recenzowanej pracy dzięki m.in. dobrej polszczyźnie, koncepcji i konstrukcji oraz naukowemu warsztatowi, co przybliżyć w dalszej części tekstu, wspomniany dylemat rozstrzygnęli z powodzeniem.

Książka składa się z trzech części: 1) Wstępu; 2) Biogramów; 3) Bibliografii. Na tle podobnych historycznych słowników tematycznych jest to układ typowy, chociaż nie we wszystkich bibliografia jest tak wyraźnie wyodrębniona. Wprowadzenie opracowane przez M. Dajnowicz zawiera informacje o zasadach sporządzania biogramów i sposobach korzystania ze *Słownika*. Poza tym słownikowym standardem czytelnicy poznają koncepcję wydawnictwa i przygotowanej przez Autorów jego pierwszej części. Trzeba bowiem zauważyć, że projektowane jest zarówno uzupełnienie napisanych już biografii, jak i poszerzenie ich zestawu w kolejnych częściach *Słownika*. Jest to zamysł nowatorski w odniesieniu zarówno do regionalnej historii kobiet w kulturze, jak też widzianych w szerszej perspektywie słownikowych publikacji poświęconych kobietom. Można powiedzieć, że Autorzy wchodzą na nowe drogi badawcze, co podnosi znaczenie ich inicjatywy wydawniczej. Pozwala też zrozumieć stosunkowo skromną liczbę dwudziestu biogramów. Dotyczą one kobiet Białegostoku i określonego współczesnymi granicami województwa podlaskiego od przełomu wieków XVI i XVII do początku naszego stulecia. Ramy terytorialne obejmują więc ziemie północno-wschodnie,

⁹ Regionalizm jest zjawiskiem kulturowym, w którym w szczególnej symbiozie pozostają zadania naukowo-badawcze i edukacyjne. Taką rolę odgrywają również regionalne słowniki biograficzne nieskupiające jednak uwagi na postaciach kobiet. Por. *Słownik biograficzny białostocko-lomżyńsko-suwański*, z. 2. red. A. Dobroński, Białystok 2003; *Słownik biograficzny białostocko...*, z. 3, red. A. Dobroński, Białystok 2005.

które w kolejnych epokach historycznych podlegały licznym reformom administracyjnym, a stanowiły silnie zróżnicowane, wielokulturowe obszary pogranicza. Jest to decyzja właściwa. Szkoda jednak, że Autorzy nie zdecydowali się na choćby zwięzły opis, może właśnie we *Wstępie*, specyfiki tego regionu. Czytelnikowi pozwoliłoby to na bardziej przejrzyste jej poznanie poprzez biogramy czy ich terytorialną statystykę przywołaną w przedmowie do *Słownika* i wprowadzoną przez Autorkę do społecznego obrazu kobiet Białegostoku, Podlasia z mazowieckim pograniczem, Łomży i ziemi łomżyńskiej oraz Suwałk. Bliższe scharakteryzowanie tego kompleksowo ujętego historyczno-regionalnego tła biogramów być może pozwoliłoby wyraźniej zorientować się w roli centrów i peryferii kształtujących kobiety kultury.

Świadome ograniczenie ich liczby do dwudziestu stawiało Autorów przed trudnym zadaniem wyselekcjonowania sylwetek kobiet. Wymagało to nie tylko określenia kryteriów wyboru, ale też zdefiniowania pojęcia kultury. Przyjęta w szerokim rozumieniu duchowych i materialnych wytworów człowieka i grup społecznych, a także sposobów myślenia oraz działalności, stanowiła ważny element i wyznacznik typowania kandydatek do *Słownika*¹⁰. Oczywiście każda decyzja o umieszczeniu w nim lub rezygnacji wymagała od Autorów wcześniejszej, gruntownej analizy życiorysów. Poszukiwali w nich aktywności znaczonej emancypacją na wielu polach kultury, zaangażowania w jej tworzenie i rezultatów prac. Prezentowane biogramy kobiet prowincjonalnych, w nie małej części pokazują ponadlokalność ich działań, wychodzenie poza region i prowincję, zaistnienie w przestrzeni krajowej, a niekiedy międzynarodowej. Drzwi do takich możliwości czy karier otwierała kobietom kultura, najbardziej dostępna determinowana historią forma poza domowej aktywności a jednocześnie istotne kryterium wyboru tematyki *Słownika*.

We wprowadzeniu do niego nie znajdziemy praktykowanego w podobnych wydawnictwach zreferowania stanu badań i źródeł. Problem ten został ograniczony do zdania: „Stopień szczegółowości biogramów jest różny, co powodowane było dostępnością źródeł i literatury przedmiotu będących podstawą opracowania życiorysów”¹¹. Nie jestem pewna, czy powyższe stwierdzenie rozstrzyga sprawę. W koncepcji Autorów swoistą rekompensatą takiej decyzji pozostaje wyodrębnienie bibliografii oraz konstrukcja haseł biograficznych, dokumentowanych odsyłaczami, w których przedstawiany jest stan badań. Wydaje się, że jest to kompromis między zachowaniem naukowych standardów i nietypową dla klasycznych słowników biograficznych formą opracowania życiorysów. Nie można przy tym pominąć personalnego wymiaru zbiorowego wizerunku ich bohaterek z godnym

¹⁰ M. Dajnowicz, *Wstęp*, [w:] eadem, M. Siedlecki, W. Wróbel, *Słownik biograficzny kobiet kultury. Białystok i województwo podlaskie*, cz. I, Białystok 2017, s. 8.

¹¹ *Ibidem*.

podkreślenia wykorzystaniem atutu stosunkowo niewielkiego zasobu pierwszej części projektowanego wydawnictwa cyklicznego. Ciekawym więc pomysłem było umieszczenie we *Wstępie* zestawienia wszystkich sylwetek kobiet kultury i wskazaniem w historycznym długim trwaniu ich indywidualnych dokonań, wtopionych w specyfikę regionu.

Lektura tego fragmentu przedmowy do *Słownika* pozwala zauważyć trafność dokonanych przez Autorów wyborów kobiet nietuzinkowych, które od ponad czterech stuleci, w warunkach, nie zawsze im sprzyjających, szukały własnego miejsca w społeczeństwie i kulturze. Ich obecność w *Słowniku* jest potwierdzeniem, że miejsce to zajęły. Ponadto bohaterki publikacji, umocowane w czasoprzestrzennej ramie syntetyzującego opisu, ukazują nieprowinjonalnie środowisko prowincjonalnych elit kobiecych, których aktywność wpływała na procesy demokratyzacji. Postęp w tym zakresie przesuwa bohaterki biogramów z kręgów arystokratyczno-szlacheckich elit czasów saskich i oświecenia w stronę XIX-wiecznych przełomów w kulturze i emancypacji reprezentowanych przez postacie o rodowodzie ziemiańsko – inteligentkim. W następnym stuleciu jeszcze bardziej poszerzyło się środowisko rekrutacji kobiet, którym Autorzy zapewnili miejsce w *Słowniku*, przyjmując wykształcenie jako ważne kryterium wyboru.

Tak przedstawioną ewolucję zbiorowości kobiet, będącą równocześnie przeglądem treści *Słownika*, wspierają wspomniane już wyżej dane statystyczne. Wynika z nich, że 60% kobiet umieszczonych w biogramach związanych było z Białymstokiem i Podlasiem, 30% z Łomżą i ziemią łomżyńską i ok. 10% z Suwałkami. Taka struktura jest interesująca. Można zapytać czy to wynik wyboru Autorów, stanu badań, czy specyfiki regionu? A może wszystkiego razem?

Charakterystyczny jest także wzrost liczebności kobiet aktywnych. W przełożeniu na statystykę biogramów oznacza, że jedna z jego bohaterek reprezentowała elity czasów wczesnonowożytnych, dwie schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej, jedna trudne czasy wchodzenia w epokę zaborów, cztery organizowania życia XIX w., sześć od jego końca do połowy następnego stulecia, kiedy niepodległa Polska zapewniła kobietom równouprawnienie oraz kolejnych sześć, których życiorysy sięgają w przełom XX i XXI w. Autorzy, których wybory, a także opracowania życiorysów kobiet umożliwiły stworzenie takiej statystyki, konsekwentnie i zgodnie z tytułem książki pozostają w kręgu historii regionalnej. Jednak zestawione dane inspirować mogą pytania dotyczące komparatystryki, a odpowiedzi wskazać może bibliografia. Zamieszczoną na końcu *Słownika* zestawiała Justyna Zajko-Kochańska, i proporcjonalnie do jego objętości jest pokaźna (liczy 14 stron druku). Rzecz oczywiście nie tylko w liczbach, ale wartości informacyjnej, przede wszystkim przedstawieniu źródeł i opracowań, w jakich można znaleźć dodatkowe wiadomości. Układ bibliografii jest bez mała klasyczny i dzieli się na: źródła archiwalne, zbiory specjalne bibliotek, wspomnienia, listy oraz adekwatne

do treści *Słownika* źródła literackie. Wspecyfikowane zostały również źródła drukowane, prasa, opracowania, strony internetowe. Jednocześnie bibliografia obrazuje szeroki zasięg kwerend podjętych przez Autorów, także w archiwach litewskich.

Jeżeli przyjąć klasyczny paradygmat naukowy, że każda publikacja powinna mieć przesłanie odczytywane z konstrukcji, to recenzowany *Słownik* mieści się w tej konwencji badawczej. Jednocześnie rozszerza ją, zastępując typowy układ alfabetyczny biogramów porządkiem chronologiczno-rzeczowym. Można uznać, że cechą charakterystyczną omawianej książki jest wciąż widoczna na wielu płaszczyznach próba kompromisu między tradycyjnym i nowym spojrzeniem na historię kobiet. Sprowadzanie tych spojrzeń do wspólnego mianownika oznacza, że biogramy stanowią rodzaj układanki pozwalającej całościowo odczytać dzieje kobiet w perspektywie regionu, wskazać procesy przemian w możliwościach ich aktywności na obszarach kultury. Jest to zauważalne przesłanie książki, a budowa biogramów wskazuje nowe jego ujęcie.

Biogramy poszczególnych postaci przedstawione zostały w formie artykułów rozpoczynających się nazwiskami i datami życia bohaterek. Ten jednolity wzór uzupełniają, zgodnie z nowoczesnymi normami opracowań naukowych, słowa kluczowe podane w języku polskim oraz angielskim. Również w tym języku sporządzone zostały *Abstracty*, które poprzedzają każdy życiorys. Z pewnością podnosi to naukową wartość pracy i stanowi ciekawe rozwiązanie. Dzięki temu możemy już na wstępie zorientować się i wyrobić sobie zdanie na temat danej osoby, jej życia i wkładu w rozwój określonej dziedziny kultury. Właściwe hasła biograficzne inaugurują fotografie i odpowiadające intencjom Autorów treściwie ujęte dane faktograficzne, które dotyczą: daty i miejsca urodzenia, rodziców, współmałżonków, dzieci, społecznej i majątkowej kondycji a także daty i okoliczności śmierci. Wszystkie biogramy – artykuły zaznajamiają czytelnika z dorobkiem literatury przedmiotu, często wykraczając poza biograficzne wątki.

Przedstawiony schemat konstrukcji biogramów w dalszej ich części rozszerza się i w sposób adekwatny do epoki rozgałęzia na różne formy działalności. Przyjęta formuła artykułu pozwoliła na ich wyodrębnienie i podział, który w tekście określony został śródtytułami. Taka budowa biogramów dodaje im przejrzystości, ułatwia dokonywanie porównań aktywności kobiet z różnych przestrzeni geograficznych i historycznych regionu. Na tle działalności przewijają się także motywy biograficzne i pojawia prywatność, co powoduje, że opisywane bohaterki stają się bardziej „żywe”. Ich życiorysy sprowadzane z pomnikowych postumentów okazują się często skomplikowane. Kobietom kultury województwa podlaskiego dodaje to kolorytu, przybliża ich problemy czytelnikom. Świadomą decyzją Autorów było jednoczesne wyodrębnianie i powiązanie, czyli mówiąc inaczej kompleksowe traktowanie treści haseł biograficznych. Trzeba też podkreślić,

że zostały one wzbogacone syntetycznym ujęciem najważniejszych wydarzeń, które stanowiły podstawę życia i działalności wszystkich kobiet przedstawionych w *Słowniku*.

W myśl przyjętej przez Autorów definicji kultury w biograficznym krajobrazie znalazły się kobiety biorące udział w jej duchowym, obyczajowym, społecznym i politycznym wymiarze. Były wśród nich arystokratki zaangażowane w religijny i artystyczny mecenat, emancypantki, reformatorki, poetki, pisarki, publicystki, dziennikarki, plastyczki, kobiety filmu, teatru, estrady; społeczniczki, działaczki gospodarcze, lekarki, samorządowczynie, parlamentarzystki. Jednym słowem kobiety kultury również z patriotyczną wizytówką udziału w walkach o niepodległość.

Biograficzne hasła każdej z nich zamyka podsumowanie, co pozwala m.in. na ułożenie ich nazwisk w porządku chronologicznym umieszczonym według tej zasady także w spisie treści otwierającym *Słownik*. Warto byłoby jego całość podsumować także zamieszczonym po ostatnim biogramie spisem alfabetycznym opisywanych postaci kobiet wraz z podaniem strony w *Słowniku*, na której opis się znajduje; zapewne ułatwiłoby to korzystanie z niego i poszukiwania konkretnej osoby. Zadanie to mogłaby też spełniać ostatnia zapisana strona publikacji, gdzie znajduje się ułożony także chronologicznie wykaz fotografii jej bohaterek. Dzięki temu możemy nie tylko ułożyć album fotografii, które same w sobie stanowią ważny element kultury, lecz także uruchomić wyobraźnię, ożywić pamięć i przyrzec się kobiecej modzie sprzężonej z emancypacją.

Książkę kończy kilka pustych kartek, co można odczytać w kategoriach prognozy wobec zawartych we *Wstępie* deklaracji Autorów – nie tylko o kontynuowaniu wydawnictwa, ale też projekcie przygotowania w oparciu o zgromadzony już materiał syntezy historii kobiet z ziem północno-wschodnich. Tym samym *Słownik* przygotowany staraniem M. Dajnowicz, M. Siedleckiego i W. Wróbla wpisuje się w prowadzone od paru lat dyskusje wokół syntezy dziejów kobiet w Polsce. Wraz z planowanym naukowym opracowaniem ich przeszłości w perspektywie miast i regionu dają możliwość badań porównawczych również w zakresie słownikowych ujęć kobiet kultury.

Żyły i działały w różnych epokach, w różny też sposób ich indywidualne losy spletały się z dziejami regionu. Biografie niemal każdej z kobiet umieszczonych w *Słowniku* mogłyby stanowić kanwę scenariusza filmów. Obok „sarmackiej muzy” Elżbiety Drużbackiej, zasłużonej dla Białegostoku arystokratki, Izabeli z Poniatowskich Branickiej, mogłaby pojawić się w nim związana z Suwałkami Eliza Orzeszkowa, wspierająca tamtejsze inteligentki w powołaniu feministycznego Stowarzyszenia Równouprawnienia Kobiet, urodzona w tym mieście Maria Konopnicka czy zintegrowana z łomżyńskim ziemiaństwem hiszpańska i polska pisarka Sofia Casanova-Lutosławska. W filmowej fabule zmieściłby się rów-

nież życiorys, zapowiadającej z okładki treść *Słownika*, aktorki Nory Ney, czyli urodzonej pod Białymstokiem i związanej z nim w młodości Soni Nejman. Nie ustępowała jej popularnością łomżynianka Hanka Bielicka, a w regionalnej kulturze mieścił się życiorys Anny Markowej dziennikarki radiowej, zaangażowanej politycznie pisarki, autorki teksów piosenek, której biografia zamyka książkę. Każda z jej bohaterek dokonywała wpląt do kulturowego banku tradycji i emancypacyjnych aspiracji. Kobiety kolejnych pokoleń wyrosłe na kulturowym gruncie regionów powiększały to wspólne konto i stosownie do realiów epoki wносиły wpłaty większe lub mniejsze.

Biogramy niektórych spośród nich zamieszczone w *Słowniku* z pewnością mogłyby się znaleźć w publikacji o podobnym charakterze, która dotyczyłaby kobiet z wszystkich polskich ziem i ważnym międzynarodowym kontekstem badań nad ich rolą w życiu środowisk prowincjonalnych¹². To problem szczególnie ważny w czasie obecnym, kiedy – jak zauważają znawcy tych zagadnień z kręgów antropologii kulturowej/histerycznej – regiony w opiniach animatorów ruchu na rzecz poznania ich historii i rozwoju nie są już zapóźnioną prowincją ale stanowią: „ważną i wartościową część Polski i Europy, w której granice administracyjno – polityczne tracą swoje dezintegracyjne właściwości na rzecz integrujących w wielościach kultur i doceniających się wzajemnie regionów”¹³. Urzeczywistnienie tych idei to również zadanie dla historyka, co zdaje się dowodzić działalność Instytutu Studiów Kobietych, z którym związani są Autorzy *Słownika*. Jego publikacja to cenna inicjatywa wydawnicza, inwestycja na dziś i na jutro. Inwestycję tę inspirowały i wносиły do niej swój udział kobiety kultury, których biogramy mogą być wsparciem w oglądzie i ocenie miejsca kobiet zajmowanego w społeczeństwie. Należy pamiętać, że w znacznym stopniu decyduje o nim kultura. Mimo różnego zakresu informacji podawanych na ten temat w biogramach, recenzowany *Słownik* pamięć tę przywraca. Przez życiorysy kobiet mniej lub bardziej znanych pokazuje kulturowe dziedzictwo regionu. Jednocześnie informuje o kobietach, których życiorysy współtworzą nowoczesną historię Polski. Trzeba więc oczekiwać, że Autorzy *Słownika* będą kontynuować pracę nad wydaniem kolejnych części.

¹² Zob. Zbiór studiów: *Zachodnie wzorce i wschodnie realia. Przedstawicielki elit prowincjonalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku*, red. M. Dajnowicz, Białystok 2009.

¹³ A. Lech, *Przedmowa. Aby być regionalistą...*, [w:] *Ja – regionalista. Refleksje, stanowiska, komentarze*, pod red. D. Kasprzyka, Łódź 2010, s. 6.

BIBLIOGRAFIA

- Dajnowicz M., *Wstęp*, [w:] eadem, M. Siedlecki, W. Wróbel, *Słownik biograficzny kobiet kultury. Białystok i województwo podlaskie*, cz. 1, Białystok 2017.
- Dzieje kobiet w Polsce. Dyskusja wokół przyszłej syntezy*, red. K.A. Makowski, Poznań 2014.
- Kozak Sz., *Kobieta w Galicji. Problemy metodologiczne, ich dotychczasowy dorobek i postulaty na przyszłość*, [w:] *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, t. 1, red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaskilniak, Rzeszów 2011.
- Lech A., *Przedmowa. Aby być regionalistą...*, [w:] *Ja – regionalista. Refleksje, stanowiska, komentarze*, pod red. D. Kasprzyka, Łódź 2010.
- O nowy model historycznych badań regionalnych*, pod red. K.A. Makowskiego, Poznań 2007.
- Prowincja. Świat. Europa. Polska. Zbiór studiów*, red. M. Ryszkiewicz, Lublin 2007.
- Prowincjonalizm w kulturze europejskiej*, pod red. B. Płonki-Syroki i K. Marchel, Wrocław 2010.
- Słownik biograficzny białostocko-tomżyńsko-suwański*, z. 2. red. A. Dobroński, Białystok 2003.
- Słownik biograficzny białostocko-tomżyńsko-suwański*, z. 3. red. A. Dobroński, Białystok 2005.
- Zachodnie wzorce i wschodnie realia. Przedstawicielki elit prowincjonalnych w XIX i pierwszej połowie XX wieku*, red. M. Dajnowicz, Białystok 2009.
- <http://www.isk.bialystok.pl/index.html>; <https://bg.uwb.edu.pl/> (dostęp: 27.11.2018).

Ewelina Maria Kostrzewska

**THE HISTORY OF BIOGRAPHIES WRITTEN. A FEW WORDS
ABOUT TYPICALLY-ATYPICAL BIOGRAPHICAL DICTIONARY
BY MAŁGORZATA DAJNOWICZ, MARCIN SIEDLECKI,
WIESŁAW WRÓBEL, „SŁOWNIK BIOGRAFICZNY KOBIEŃ
KULTURY. BIAŁYSTOK I WOJEWÓDZTWO PODLASKIE”**

Keywords: history of women, culture, regional history, biographical dictionary.

Słowa kluczowe: historia kobiet, kultura, regionalizm, słownik biograficzny.